

Φ 6

Οι αντιφάσεις του αστικού φιλελευθερισμού

E. J. HOBBSAWM

«Η εποχή των αυτοκρατοριών,
1875-1914»

Μτφρ.: ΚΩΣΤΟΥΛΑ ΣΚΛΑΒΕΝΙΘ
«ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΤΡΑΠΕΖΗΣ», σελ. 591, δρχ. 8.500

Μαυτό τον τόμο ολοκληρώνεται η τριλογία που εγκαινιάστηκε με την «Εποχή των επαναστάσεων, 1789-1848» και συνεχίστηκε με την «Εποχή του κεφαλαίου, 1848-1875» (κυκλοφορούν από τις ίδιες εκδόσεις). Αρχική πρόθεσή του, όπως εξολογείται ο ίδιος στην εισαγωγή του (χρησιμοποιεί το μουσικό όρο ουβερούρα), «δεν ήταν να καταπαστεί με ένα τόσο τρελά φιλοδοξο εγχείρημα». Ετσι, οι τρεις αυτοί τόμοι γράφτηκαν σταδιακά, με διαφορά αρκετών ετών μεταξύ τους και, με εξαίρεση αυτόν εδώ, δεν είχαν σχεδιαστεί ως μέρη ενός ενιαίου έργου.

Κεντρικός άξονας γύρω από τον οποίο περιστρέφεται η τριλογία είναι ο θρίαμβος και ο μετασχηματισμός του καπιταλισμού στις ιστορικά προσδιορισμένες μορφές της κοινωνίας στη φιλελεύθερη εκδοχή της.

Τι χαρακτηρίζει ειδικότερα την εποχή των αυτοκρατοριών; Όπως συνάγει ο Άγγλος ιστορικός, ήταν μια εποχή πρωτόγνωρης ειρήνης στο δυτικό κόσμο, η οποία προκάλεσε μια εποχή εξίσου πρωτόγνωρων πολέμων. Ήταν μια εποχή αυξανόμενης κοινωνικής σταθερότητας μέσα στη ζωή των ανεπτυγμένων βιομηχανικών οικονομιών, από την οποία προήλθαν οι μικρές ομάδες ανθρώπων που κατάφεραν, με σχεδόν αλαζονική άνεση, να κατακτήσουν και να κυβερνήσουν

νήσουν τεράστιες αυτοκρατορίες ταυτόχρονα όμως, αυτός ο ανεπτυγμένα βιομηχανικά κόσμος δημιούργησε αναπόδραστα στην περιφέρειά του τις συνδυασμένες δυνάμεις της εξέγερσης και της επανάστασης που έμελλαν να τον καταπονήσουν. Από το 1914 και μετά, ο κόσμος κατατρέχεται από το φόβο, ενίοτε δε και από την πραγματικότητα, του παγκόσμιου πολέμου και από το φόβο (ή την ελπίδα) της επανάστασης –και οι δύο έχουν «τις ρίζες τους άμεσα από την εποχή των αυτοκρατοριών».

Ο Ερικ Χόμπσμπομ με υψηλές ικανότητες σύνθεσης χώρισε το έργο σε δεκαεπτά μέρη: «Η εκατονταετής επανάσταση», «Η οικονομία αλλάζει ταχύτητα», «Η εποχή των αυτοκρατοριών», «Η πολιτική της δημοκρατίας», «Εργάτες του κόσμου», «Οι σημαίες κυματίζουν. Εθνη και εθνικισμός», «Ποιος είναι ποιος ή οι αβεβαιότητες της αστικής τάξης», «Η νέα γυναίκα», «Οι τέχνες μεταμορφώνονται», «Η υπονόμευση των βεβαιότητων: οι επιστήμες», «Ορθός λόγος και κοινωνία», «Προς την επανάσταση», «Από την ειρήνη στον πόλεμο».

«Ο κόσμος της φιλελεύθερης αστικής κοινωνίας έχει περάσει ανεπιστρεπτή», διαπιστώνει συμπαραματικά και συνεχίζει: «Οι ιδιες οι εκκλήσεις για την αναβίωση του πνεύματος του καπιταλισμού του 19ου αιώνα που γίνονται στα τέλη του 20ού αιώνα μαρτυρούν πόσο αδύνατο είναι κάτι τέτοιο. Ευτυχώς ή δυστυχώς, από το 1914 και μετά, ο αιώνας της αστικής τάξης ανήκει στην ιστορία».